

Raamatusoovitused mitmekesisuse teemal

Eesti Inimõiguste Keskus on töötajate ja sõprade abiga kokku pannud väikese valiku raamatutest, mis võiksid avada maailma kirjusust, inimeste mitmekesisust ja ehk ka laiendada vahel kitsaid piire, mis inimeseks olemisele seatud on. Aga eks lõppeks leiab igast raamatust midagi, millega samastuda, millest ehmuda või millele vastanduda. Lühitutvustused pealkirjade järel on kirjutanud iga konkreetse teose soovitaja.

Kui tahad jagada oma lugemiselamust mõnel eelmainitud teemal, siis pane oma soovitus tee [siin](#)! Palume nimekirja lisada vaid eestikeelseid teoseid.

 e-raamat, olemas Elisa Raamatus

Lastele ja noortele

Anne-Mari Alver “Meie teistmoodi vanemad” (2018) - eri tüüpi perekondade lood.

Ben Brooks “Lood poistest, kes julgesid erineda” (2018) - laiem vaade sellele, milline üks poiss saab ja võib olla. Aitab ületada kitsaid soorolle.

Kimberly Brubaker Bradley “Õed hundid” (2021) - lugu kahest õest, keda seob armastus teineteise vastu ja ühised traumad. Lugu seksuaalsest väärkohtlemisest, abi otsimisest ja leidmisest.

Sofia Chanfreau „Kaelkirjaku süda on uskumatult suur“ (2023) – maagilise realismi võtmes lugu igatsusest perekonna ja selle järele, et sind nähtaks ja armastataks sellena, kes sa oled.

Larõssa Denõssenko, Maria Foja "Maia ja sõbrad" (2022) – Ukraina inimõiguslase muhe pildiraamat laste õigusest elada turvaliselt ja armastatuna, olenemata sellest, mitu vanemat neil on, kas nad on sõja või emigratsiooni tõttu lähedastest eraldatud või pidanud kodumaalt põgenema. Paljud lapsed on kogenud leina ja kaotust, kuid keegi ei saa neilt võtta õigust unistada.

Elena Favilli, Francesca Cavallo “Unejutud mässumeelsetele tüdrukutele” (2018) - laiem vaade sellele, milline üks tüdruk saab ja võib olla. Aitab ületada kitsaid soorolle.

Mark Haddon “Kentsakas juhtum koeraga öisel ajal” (2003) - omamoodi mõrvajuhtumi uurimise raamat, kus mõrvatud on koer ja mõrvarelv on aiahark. Uurijaks ja jutustajaks on viieteistkümne aastane autistlik Christopher.

Riikka Jäntti “Väike hiir sõidab maale” (2021), “Väikse hiire päev”, “Väikese hiire jõulud” jt väikse hiire lood (väikelapsele) - imeliselt illustreeritud lood väikesest hiirest, kes elab kahekesi oma emaga.

Margus Karu “Hobune Henry unenägu” (2017) - raamat sõprusest ja unistustest ja sellest, et sõbrad võib leida sealt, kust esmalt ei arvagi neid leidvat.

Torben Kuhlmann, Suzanne Levesque „Lindbergh. Seikluslugu lendavast hiirest“ (2022) – Lugu sellest, et kõik on võimalik, kui endasse uskuda ja piisavalt vaeva näha – nii saavad teoks ka kõige julgemad unistused.

Astrid Lindgren “Röövlitütar Ronja” (1987) - lastekirjanduse klassika, kus Ronja julgelt traditsioonilise tüdruku norme ületab, taustaks tema sõprus Birkiga ning suhe oma ema ja isaga.

Iuliia Lobysheva „Arion Rufus или испанский слизень“ (2023) – venekeelne lasteraamat sõprusest erinevate olendite vahel.

Lembe Möttus „Muna seiklused Kreekas“ (2021), „Muna seiklused Lapimaal“ (2022) – sarja raamatud tutvustavad vahvate tegelaste ja lõbusate seikluste kaudu eri riikide kultuuri, toitu ja kombeid.

Piret Raud “Teistmoodi printsessi lood” - lood isemoodi printsessidest, mis lõhuvad tavapärase arusaama printsessist.

Jens Sigsgaard “Palle üksi maailmas” - raamat sellest, millist rikkust toovad meie ellu sõbrused ja meile lähedased.

Maria Turtchaninoff "Maresi" (2014) ja "Naondel" (2016) - utopia naistest, kes loovad ühel saarel oma kogukonna. Sobib nii teismelistele kui noortele täiskasvanutele ja teistele fantaasiakirjandust armastavatele lugejatele.

Kätlin Vainola “Lood julgetest Eesti tüdrukutest” (2018) - raamat annab laiema vaate sellele, milline üks tüdruk saab ja võib olla. Aitab ületada kitsaid soorolle.

Przemysław Wechterowicz „Olla nagu tiiger“ (2021) – tiiger olla ei ole niisama lihtne. See on küll ülimalt põnev, kõitev ja kaasakiskuv, aga mitte lihtne.

Martin Widmark, Emilia Dziubak „Pikk teekond“ (2022) – kaunis ja sügavamõtteline lugu lähedase kaotamisest, leinast ja uuest algusest.

Täiskasvanutele

Ilukirjandus

Chinua Achebe „Kõik vajub koost“ (2018) – Nigeeria koloniseerimisest 20.sajandi lõpus.

Chimamanda Ngozi Adichie „Americanah“ (2013) – ingliskeelne novell noorest Nigeeria naisest, kes lahkub olude sunnil oma kodumaalt Ameerika Ühendriikidesse, kus kogeb esimest korda elus rassismi ning avastab mida tähendab olla „must inimene“.

Chimamanda Ngozi Adichie „Pool kollast päikest“ (2006) - kolme tegelase traagilised lood Nigeeriat 1960. aastatel raputanud kodusõja ja vägivaldalaajal. Eepiline, ambitsioonikas ja meisterlik romaan moraalsest vastutusest, koloniaalajastu lõpust, rahvuslikust kuuluvusest, klassist ja rassist – ning sellest, kuidas armastus muudab kõike veel keerulisemaks.

Chimamanda Ngozi Adichie „Purple Hibiscus“ (2003) – ingliskeelne novell noorukiea emotsionaalsest segadusest, võimsatest perekondlikest sidemetest ja säravast vabaduse lubadusest.

Aravind Adiga „Valge tiiger“ (2009) – värvikas kirjeldus Indias tänapäevalgi valitsevast kastide süsteemist, kus kast määrab inimese saatuse.

Vahur Afanasjev „Serafima ja Bogdan“ (2017) – peipsiäärsete vanausuliste elust ja kannatustest nõukogude okupatsiooni saabudes.

Ingeborg Arvola „Nuga tulle“ (2024) – ajalooline romaan tööst ja armastusest, tugevast ühtekuuluvusest ja vabast erootikast, vastuoludest üksikisiku ja ametivõimude vahel.

 Fredrik Backman „Ärevil inimesed“ (2019) - vaimukas lugu sellest, kuidas erinevad inimesed erandlikus olukorras koos tegutsevad ja üksteist aitavad.

James Baldwin „Giovanni tuba“ (1956) – Pariisis elava ameeriklase Davidi elust, tunnetest ning pettumust valmistavatest mees- ja naissuhetest.

Sebastian Barry „Otsata päevade aegu“ (2016)

Harriet Beecher Stowe „Onu Tomi onnike“ (1852) – sentimentaalne romaan orjuse tegelikkusest, kinnitades samas, et kristlik armastus võib ületada midagi nii hävitavat nagu kaasinimeste orjastamine.

 Lucia Berlin “Koduabilise käsiraamat” (2022)

Kay Bratt „Iseendale truu“ (2020) – ema saladus ja tütre otsirännak.

Pearl Buck „Naiste paviljon“ (1995) – suure, jõuka, vanu tavasid austava hiina perekonna lugu.

Minna Canth “Vaene rahvas” (1960) - Soome esimese naisõigustlase terav sotsiaalkriitika.

Jung Chang “Metsluiged: Hiinamaa kolm tütart” - kolme erineva generatsiooni hiinlanna lood, taustaks 20. sajandi Hiina.

Maryse Condé „Mangroovi ületamine“ (2023) – Guadeloupe kirev ajalugu ja keerukad inimsuhted: väikesel saarel elavad kõrvuti Aafrika orjade, India sisserännanute ja Prantsuse kolonisaatorite järeltulijad ning Haiti lihttöölised.

 Tsitsi Dangarembga “Närvilised olud” (2021) - esimene Zimbabwest pärit mustanahalise naise inglise keeles avaldatud raamat. Põhiteemadeks sooline kuuluvus ning kolonialism.

 Bernardine Evaristo “Tüdruk, naine, keegi teine” (2022) - risti ja põiki läbi kogu Inglismaa, enam kui sajandi vältel, jälgib see romaan kaheteistkümne naise elu, saatust ja valikuid. Lugu erineva taustaga Briti naistest.

Fannie Flagg "Fried green tomatoes at the Whistle Stop cafe" (1987) – ingliskeelne romaan uurib naiste vananemist, afroameeriklaste väljakutseid 1920.aastatest 1980. aastate lõpuni ning omavahelisi suhteid.

Jean-Louis Fournier “Issi, kus me lähme?” - pühendatud autori kahele raske puudega pojale.

Romain Gary "Elu alles ees" (1975)

 Hendrik Groen “Salapäevik : Hendrik Groen, 83¼ aastat vana” (2016) - päeviku vormis lugu hooldekodus elava vana mehe igapäevaelust.

Abdulrazak Gurnah „Paradiis“ (1994) – lugu Ida-Aafrika poisi identiteedist, võimatusest seda leida, kaotusest, hirmust ja süüst.

Mohsin Hamid „Lääne tee“ (2018) – lugu põgenemisest, rändamisest, vägivallast ja unistustest, aga eelkõige sellest, kuidas inimesed ja nende suhted aegamööda arenevad, moonduvad, teisenevad ja lagunevad.

Mohsin Hamid „Vastutahtsi fundamentalist“ (2015) – korraga armastuslugu, põnevik, allegooriatest tulvil ühiskonnakriitika ja usuliselt radikaalsust põhjendav seletuskiri.

Kaui Hart Hemmings „Järeltulijad“ (2012) – Emotsionaalne lugu rännakust, kus selgub, milline suund elu teelahkmel võtta.

 Victor Hugo „Jumalaema kirik Pariisis“ - kus ja mis on armastus? Taustaks Pariisi lihtrahvas, tänavatantsija Esmeralda ja neli meest tema elus.

 John Irving „Garpi maailm“ (1978) - lugu kuulsast emast, omamoodi feministist, ning peaaegu kuulsast pojast, keda huvitab kirjutamine, seks ja maadlus. Lugeja ette astub terve armee hämmastavaid veidrikke.

N. K. Jemisin „Viies aastaaeg“ (triloogia) (2015)

Ana Johns „Naine valges kimonos (2020) – tõsielust inspireeritud lugu Jaapani-Ameerika ajaloos vähetuntud muserdavast ajajärgust. Meeldesööbiv portree kahest naisest, kellest ühes peavad võitlust süda ja tavad ning teine saab oma teekonna lõpul teada kodu tõelise tähenduse.

Jan Kaus „Vangerdused“ (2020) - tõsielulised muinasjutud lähisuhtevägivallast.

Tommi Kinnunen „Nelja tee rist“ (2014) - ühe Põhja-Soomes elava perekonna saatus 20. sajandi murrangutes ja muutustes.

 August Kitzberg „Libahunt“ (1969) - eesti kirjandusklassika, mis avab nii eestlaste traditsioone ja uskumusi, kui ka pelgust nende suhtes, kel harjumuspärasest erinev välimus ja temperament.

 Juta Kivimäe „Suur tuba“ (2023) – sõjakeerises ellu jäänud ja kodumaale tagasi pöördunud juudi perekonna väärtushinnangud sõjajärgses Eestis.

Andrus Kivirähk „Maailma otsas. Pildikesi heade inimeste elust“ (2012) - hetki ja lugusid erinevate inimeste eludest.

Minna Lindgren „Raevukas lesk“ (2021)

Valeria Luiselli „Minu hammaste lugu“ (2022) – romaan kuues andes, mis sisaldab parabooli, hüperbooli, ellipseid, allegooriaid ja tsirkulaarset ringkäiku ning Gustavo Sánchez Sáncheze alias Carretera elulugu.

Paavo Matsin „Death Cafe“ (2024) – maagilise realismi võtmes düstopiline romaan, mille tegevus toimub tänapäeval ja lähitulevikus. Romaani idee pärineb autori

lapsepõlvest, kus ta igatses lugeda raamatut, milles erinevate lemmikteoste tegelased tegutseksid üheskoos.

Asha Miro, Anna Soler-Pont „Sandlipuu jäljed“ (2008) – kolme orvuks jäänud lapse elukäigud. Realistlikud olukirjeldused maakera eri paigus valitsevast lohutust reaalsusest ja tohutust kultuurilisest mitmekesisusest. Lugu kompab sotsiaalseid ja kultuuripiire; räägib vastupanust, visadusest, unistustest – sellest, mis inimesi ühendab.

Yukio Mishima "Confessions of a mask" (1949) – homoseksuaalse Jaapani noormehe raskustest sulanduda 20. sajandi ühiskonda.

Toni Morrison „Armas“ (2006) – mustanahalise naise katsumused rassistlikus maailmas.

 Mudlum "Mitte ainult minu tädi Ellen" (2020) - naistest ja kõige kardetumatest loomulikest nähtustest - vanadusest, üksindusest, vaesusest ja vaimsetest häiretest.

 Carolina Pihelgas “Vaadates ööd” (2022) - naistevastasest vägivallast ja sellest vaikimisest pärast Teist maailmasõda, mis tekitab jätkuvalt valu ka meie kaasajas.

Undinė Radzevičiūtė „Kalad ja draakonid. Sari Moodne aeg“ (2017) – lugu kultuurikontaktidest, kauge ja võõra ahvatlusest ja allutamispüüest, aga samas ka hirmust ja mõistmatusest võõra ees.

Kurban Said „Ali ja Nino“ (2014) – moslemiusku noormehe ja ristiusku tütarlapse põnevate pööretega lembelugu murranguliste ajaloosündmuste taustal.

Lisa See "Tea girl of Hummingbird Lane" (2017) – Pu-Erh tee ajaloost ja kohaliku rahva seotusest teetaimega.

Elif Shafak „Armastuse 40 reeglit. Romaan Rumist“ (2017) – kaks paralleelselt kulgevat ning omavahel põimuvat lugu armastusest. Üks neist jutustab tänapäeva koduperenaisest, teine 13. sajandi sufi müstikust Rumist.

Vanessa Springora “Nõusolek” (2022) - lapsena seksuaalselt ära kasutatud tüdruku ja naise lugu.

Marina Stepnova "Lazari naised" (2011)

Kathryn Stockett „Koduabiline“ (2010) – liigutav ja ajatu jutustus piiridest, millega vaikides lepime või vahel välja ei kannata. Lugu sellest, kuidas naised, olgu siis emad või tütreid, koduabilised või perenaised, üksteisega suhestuvad.

Triin Talk "Auhind õigesti elatud elu eest" (2022) - naise erinevatest rollidest.

Jari Tervo „Layla” (2013) - naise võitlus vabaduse ja iseseisvuse eest maailmas, kus pörkuvad ida ja lääne arusaamad ning väärtused.

Kim Thúy „Ru” (2014) - vietnami põgeniku lugu, mis viib Vietnami sõja aegsest Vietnamist läbi Malaisia Kanadasse.

Mati Unt „Sügisball“ (1977) – Elukäigud sõltuvad teistest isegi siis, kui üksteisele jäädakse kaugeks.

 Eia Uus „Tüdrukune” (2019) - naiste kehadest, kogemustest, pingetest, hirmudest ja võimalustest, lähisuhtevägivallast.

Aigi Vahing „Valik“ (2010) – romaan paranemisest. Kas piin on hädavajalik või saab ka teistmoodi?

Martin Widmark „Maja, mis ärkas ellu” (2021) – lugu hoolimisest ja teiste eest hoolitsemisest. Sellest, kuidas esmapilgul ebaoluline seik võib muuta inimese elu, andes talle uut jõudu ja tegutsemistahet.

Jeanette Winterson „Apelsinid pole ainsad viljad” (2008) - ühe tüdruku lugu kasvamisest väga usklikus perekonnas ja eneseavastamisest, sh sellest, et talle meeldivad tüdrukud.

 Tõnu Õnnepalu „Mandala“ (2012) – inimestest, kes otsivad oma õnne valemit.

Tõnu Õnnepalu „Piiririik” (1993) - piiridest, nende asukohast ja nende ületamisest.

Guzel Yahhina „Zuleihha avab silmad” (2015)

Kogemuslood, memuaarid, teadus, esseed

Victoria Belim „Kukemaja“ (2023) – memuaarid ühe perekonna ja Ukraina keerulisest ajaloost ohtliku tänapäevani. Lugu vanematest ja lastest, veendunud bolševikest ja kommunismiohvitest, aiamaadest ja kunstist, õnnetutest saatustest ja kaua hoitud saladustest.

Jung Chang „Metsluigid: Hiinamaa kolm tütart” (1991) – autori perekonnalugu, mis hõlmab sajandit ja jutustab kolme naispõlve elust Hiinas.

Brigitta Davidjants „Jutte siit ja säält. Eestisse jõudnud inimeste lood” (2021) - Eestisse põgenenud inimeste lood. E- ja audioraamatuna saab lugeda siin.

Michel Foucault „Hullus ja arutus: hullumeelsuse ajalugu klassikalisel ajastul“ (1961) - hullusest ja sellesse suhtumisest psühhiaatriaeelsel ajastul.

Gunilla Gerland „Päris inimene” - ühe Aspergeri sündroomiga naise elu tema enda silme läbi.

Stephen Jay Gould "Vääriti mõõdetud inimene" (2001) – analüüs inimese füüsiliste ja vaimsete võimete seostest etnilise kuuluvuse ja bioloogilise päritoluga.

Paula Grieg „Eikellegimaa” (2009) - “Minu nimi on Paula Grieg. Mul on kolm last ja mitte ühtki rasedusarmi. Oma kogemustest kirjutades tahan näidata, mida tähendab olla transseksuaal 21. sajandi alguses.”

James Habyarimana, Macartan Humphreys, Daniel N. Posner, Jeremy M. Weinstein „Coethnicity: Diversity and the Dilemmas of Collective Action“ (2009) – ingliskeelne uuring mitmekesisusest.

bell hooks „Kõik armastusest” (1999) - hooks lahkab raamatus omaenda emotsionaalse läheduse otsinguid ja ühiskonna võimetust pakkuda armastuse õppimiseks toimivaid mudeleid.

Tuula Karjalainen „Tove Jansson: Tee tööd ja armasta” (2014) - muumide looja Tove Janssoni ja tema elukaaslase lugu.

Hannele Koivunen "Madonna ja hoor" (2008) - naisi puudutavatest stereotüüpidest.

Jüri Lehtmets „Kohanemise meistrikläss” (2022) - autobiograafiline lugu Jürist, kes oma raskest puudest hoolimata on elurõõmus ja aktiivne ühiskonna liige.

Merilin Mandel „Jess, lapsed!” (2021) - lapsevanemaks olemise vastuoludest, enesehoiust ja laste hoidmisest.

Merete Mazzarella „Soodushinnaga sõit” (2022) - muhe ja humoorikas sissevaade sellesse, kuidas saada eakaks ja olla pensionär.

Mariana Mazzucato „Missioonimajandus” (2021)

Marianne Mikko „Naise koht” (2021) - Marianne Mikko kogemused, teadmised ja nägemus naise kohast ja rollist Eesti ühiskonnas.

Lars Mytting „The Bell in the Lake“ (2020) – ingliskeelne teos tutvustab köitvalt 19. sajandi ja 20. sajandi alguse Norrat, eriti sealset külakultuuri, rahvausundit.

Michelle Obama „Minu lugu“ (2018) - Michelle Obama kehtestas end kogu maailmas naiste ja tütarlaste õiguste eest seisjana, muutis kardinaalselt Ameerika perekondade arusaamu tervislikust eluviisist, seistes samal ajal oma abikaasa kõrval, et too saaks juhtida Ameerikat.

Caroline Criado Pérez „Nähtamatud naised: andmelüngad meestekeskse maailmas“ (2019)

Maria Pettersson "Erakordsed naised" (2020) - hinnanguvaba ja võimestava tooniga lood erinevate ajastute põnevatest naistest üle maailma.

Michael G. Pipich „Leppimine bipolaarsusega“ (2019) - USA terapeudi Michael G. Pipichi raamatut peaksid lugema kõik, kes soovivad bipolaarset häiret mõista. See teos on hea tugi nii patsiendile kui ka tema lähedastele. Bipolaarsel inimesel või tema vanematel on ju näiteks oluline teada, et keegi ei ole midagi valesti teinud: selle psühhikahäire riski saab inimene sündides kaasa oma geenikombinatsiooniga.

Martin Pistorius „Nähtamatu poiss“ (2011) - lugu haiguse tagajärjel tummaks jäänud ja ratastooli jõudnud poisist, kes leiab tee eneseteostuse, tähendusliku elu ning suheteni.

Piret Põldver „Hoog“ (2022) - alkoholismi küüsi jäänud ja sellest välja pääsenud inimeste lood.

Susanne Schäfer „Tähed, õunad ja kumer klaas. Minu elu autismiga“ (2014) - 25-aastaselt diagnoosi saanud autismispektri häirega naise lugu. Sisuliselt toimetamata tekst võimaldab heita vahetu pilgu autisti ellu.

Anna Žigure „Läti rahva käekäik. Hetki ajaloost“ (2021) – läti rahva saja viimase aasta lugu. Anna Žigure on isiklike ajalugude kildudest kokku pannud mosaiigi, milles on eestlastelegi tuttavaid mustreid, ainult sinimustvalge asemel on punavalgepunane.

Marjane Satrapi „Persepolis“ (2008) – autori elu Iraanis alates tema kümnendast eluaastast, mil toimus 1979. aasta islamirevolutsioon. Marjane vanemad, eriti vabamõtlejast ema, istutavad tüdrukusse tugeva usu vabadusse ja võrdõiguslikkusse.

Daniel Tammet „Sündinud sinisel päeval“ (2006) - lugu autistliku mehe Daniel Tammeti lapsepõlvest ja nooruseast.

Voldemar Veedam, Carl B. Wall “Purjetamine Vabadusse” (2017) - lugu kuueteistkümne Eesti pagulase põgenemisest 1945. aastal üle tormise Atlandi ookeani Ameerikasse.

Kaarel Veskis “Autismi olemus” (2018) - põhjalik ülevaade autismi olemusest ja neuroloogilisest mitmekesisusest.

Robin Wall Kimmerer „Braiding sweetgrass“ (2013) – ingliskeelne raamat inimeste ja maa suhetest, keskendudes taimede ja botaanika rollile nii põlisameeriklaste kui ka Lääne-Euroopa traditsioonides.

Tara Westover “Haritud” (2020) - ühe naise pääsemise lugu oma paranoilise perekonna juurest; sellest, kuidas haridus võib päästa inimese.

Anja Wikström “Ükski pere pole saar” (2015) - liigutav ja kaasakiskuv lugu aktiivsuse- ja tähelepanuhäire (ATH) ja autismispektri häirega last kasvatava pere igapäevaelust.

Virginia Woolf "Oma tuba" - üks feminismi alustekste, mis arutleb selle üle, mida naistel on vaja, et olla loovad ja ennast teostada.

Eesti Kirjandusmuuseum ja Ühendus Eesti Elulood, Volita Paklar „Mu kodu on Eestis : Eestimaa rahvaste elulood“ (2009) – lood vene kogukonnast Eestis. Elulugudes jutustatakse kohanemisest/kohanematusel, suhtlemisest ja suhtumisest Eestisse, armastusest Eesti vastu.

“Kalevi alt välja. LGBT+ inimeste lugusid 19. ja 20. sajandi Eestist” (2022) - ajaloolised lood lesbide, geide, biseksuaalsete inimeste, transinimeste kogemustest Eestis. Tasuta saab raamatu alla laadida siin.

“Kapiuksed valla. Arutlusi homo-, bi- ja transseksuaalsusest” (2010) - esimene Eestis ilmunud esseekogumik, mis käsitleb homo-, bi- ja transseksuaalsusega seotud teemasid niivõrd laiahaardeliselt. Vaadeldud on näiteks trans- ja biseksuaalsuse iseärasusi, homoseksuaalsete inimeste igapäevaprobleeme ja neile pakutud lahendusi ning homotemaatika kajastamist meedias, Eesti kunstis ja kirjanduses.